

१२३२०

एकाध्यायी श्रीमद्भगवद्गीता

(पहलं विम्वरुप थोण)

साथे

विठ्ठल विरह

मया

मोपी सांकेतिक दामोदरदास शर्मा

हणहरवाम [महोमहावाह यधने]

प्रकाशक -

मण्डिलास अवेरवाह मोपी [मीठवाण]

महोमहावाह

मृत्योर्विभेषि किं मूढ, भीत सुखति किं यमः
अजातं नेव गृह्णाति, कुरु यत्न म जन्मनि ॥

संवत् १८८१

अभूदय

प्रत १२५०

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાત પેપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૩૨૦ વર્ગિક

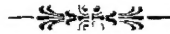
પુસ્તકનું નામ વિઠ્ઠલ વિરલ

વિષય ફે - ૪

एकाध्यायी श्रीमद्भगवद्गीता
(पहलं विश्वरूप योग)
माये

विकल विरह

म. प्र. १८८१

लेखी साङ्गेश्वर रामादरदास शर्मा
[मुम्बईवासी] [महाराष्ट्र]

प्रकाशक -

महाराष्ट्र अखिलभाषी लेखी [पी. ए. ए.]
महाराष्ट्र

मृत्योर्विभेषि किं मूढ, भीत मुञ्चति किं यमः
अज्ञातं नैव गृह्णाति, कुरु यत्नं यः जन्मनि ॥

म. प्र. १८८१

म. प्र. १८८१

म. प्र. १८८१

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

૧૨૩૨૦

શ્રી “અદાયતા મુદ્રણ કલા મંદિર,” અમદાવાદમાં

કેશવ હ. રોડે છાપ્યું

સ્વ. વિરુલદાસ ભાઈ શાહ, ધીવાળા

મહુમદાવાદ.

બન ૩ ૧૫૫૧ ની ૧૬૫૧ થી ૧૭૫૧
૨ ૧૦૧૧ ૧૨ ૧૦૧૧ ૩ ૧૦૧૧ ૪ ૧૦૧૧

શ્રી અણાયાતા મદ્યમ કલા મંદિર, ગાયપુર, -અમદાવાદ

गर्भा रसवती यस्य, नार्या पुत्रवती सती,
लक्ष्मी दानवती यस्य, सफलं तस्य जीवितम्.

इति पितृ

❀ સ્વ. વિકૃલદાસ જીભાઈના જીવનનું ❀
દિગ્દર્શન

ધી

વાળાની અટકથી, એટલે જોઇએ તેવા મનપસન્દ માલ અને વાળની બાવની નીતિથી પ્રતિષ્ઠા પામેલા મહેમદાવાદના વીસા ખડાયતા સ્વ વિઠ્ઠલદાસ જીવાબાઈનો વૈકુંઠવાસ ૧૯૭૯ ના ચૈત્ર સુદ ૮ ને રવિવારે થયો હતો તેમના જીવનનું દિગ્દર્શન નીચે પ્રમાણે —

મહુમ્ના દાદાનું નામ લાલદાસ લાલદાસ જીવજીદાસ “સાદ” ની અટકથી જોળખાતક. લાલદાસના પુત્ર જીલાઈ અને જીલ્લાના પુત્ર વિઠ્ઠલદાસ તેમનો જન્મ સંવત ૧૮૧૫ની સાલમાં મહેમદાવાદ તાલુકાના ગામ દેવડીવિષ્ણુસોલામાં થયો હતો. પાંચ વર્ષની વયે તેમના પિતા વૈકુંઠદાસનું અવસાન થયું હતું, એટલે પિતાની મીઠી છાયા તેઓ ઉછરી શક્યા ન હતા. પિતાના અવસાન પછી તેમના વડીલ બન્ધુ કાળીદાસની દેખરેખ હેઠળ કોળવણી લેવામાં આવી હતી ગામ વણસોલામાં પ્રાથમિક શિક્ષણ પૂરું કર્યા પછી અમદાવાદની ટ્રેનિંગ સ્કૂલમાં તેઓ પરીક્ષા આપવા ગયેલા, પણ તેમાં ઉત્તરનો બાધ નડ્યો ત્યાર પછી તેમના વડીલો તરફથી મરઝારી નોકરી સ્વીકારવાનું સૂચન થયેલું, પણ તેમના માતૃશ્રીને તે વાત રૂચેલી નહિ માતૃશ્રીની મરજી પ્રમાણે સ્વ. વિઠ્ઠલદાસને પણ સરકારી નોકરી નહિ રૂચેલી, એટલે પરિજનકીરણદાસ સુબલાલની પેદીમાં મુનિમ તરીકેની તેઓએ જગ સ્વીકારી હાલના મુનિમોની વાત જૂના જમાનથી જૂદી જ હોય છે. તે અસાધ્ય તે પોતે મુનિચતરીકેની નોકરીમાં પ્રસંગોપાત્ત ભેસ દહોવલું રસોઈ કરવાનું, વગેરે કામો પણ ઉલટબેર કરતા અને એ રીતે બિન બિન અનુભવો મેળવવામાં હાલની પ્રજા પેઠે શરમત નહિ, પણ ગૌરવ ધરાવતા ત્યાર પછી સંવત ૧૮૩૫ ની સાલમાં તેઓએ સ્વતંત્ર ધંધો શરૂ કર્યો એ ધંધામાં તેમણે શુદ્ધ વહેપારનીતિ વડે ધરદોના મન એટલા જીતી લીધા હતા કે ૧૮૫૫ના દુકાળ વેળાએ વહેપારવાળું ગામ છોડી તેઓ મહેમદાવાદ ગયેલા, ત્યારે તે ગામની પ્રજાની આંખો આંસુભરી થઈ હતી મહુમ્ને ૧૮૭૯ની સાલથી પ્રવૃત્તિ લીધેલું કે દર પૂનમે દાંડિયજીના દર્શનર્થે અંકેર જવું અને દર્શન કર્યા પછી જ અનજળ લેવું, તથા દર એકાદશીને ત્રિસે ઉપવાસ

કરી, મંદિરમાં હરિકીર્તન કરવું ને ગાતે જાગૃત્ય કરવું પૂણિમાં અને એકાદશીને દિવસે ધધો બન્ધ રાખવો એ પ્રતિજ્ઞા બરાબર બાર વર્ષ સુધી અખડ રીતે પળાઇ ત્યાર પછી ૧૯૪૨ ની સાલમાં વજુસોલા મુકામે શ્રી રામાનન્દસ્વામી પધારેલા તે વેળાએ તેમના બ્રહ્મોપદેશથી તત્વભોષ પામી તેઓએ કેટલાક બાહ્ય શિષ્યાચારોનો મોહ છોડી સૂક્ષ્મ દષ્ટિએ તત્વજ્ઞાન ને આત્મોત્કર્ષના સમન્વિયમનું પાલન કરવા માડ્યું હતું.

પોતાના બાર વર્ષના વ્રતાદિનું અને સ્વામીશ્રીના તત્વજ્ઞાનને લગતું એક પુસ્તક તેઓએ લખી રાખેલું હોઇ હાલ તે અપ્રસિદ્ધ છે સ ૧૯૫૫ ના શ્રાવણ માસમાં મહુમે મહેમદાવાદમાં નડીઆદી દરવાજે ધીની દુકાન કરી અને તેની ગાખા વડોદરામાં સ ૧૯૬૬ માં સ્થાપી ત્યાં સારા ધી માટે પ્રજાનો પોકાર હતો તે અગવડ દૂર કરી સારા ધીના તેમણે પ્રચાર કરાવ્યો અને હાલ પણ આપાનેરી દરવાજે દુકાન કામમ છે તે તેમના બન્નિજ મનસુખ ભોગીલાલ (કે જેમને નાનપણથી પોતાને ઘેર મોટા કરેલા તે) ની પામે તેના નામથી વહીવટ કરાવી ચલાવરાવે છે.

ધી માટે મહેમદાવાદમાં “છાશીઆ” અગર “પદર પચીસીઆ” (પચીસ શેર ધી અને પદર ગેર તેલ) ની જાપ પડેલી તે તેમણે પેદા ગની મમતા મુકી, તનતોડ મહેનત કરી જરૂરી કાઢી નાખી સારા ધીના પ્રચારને પમાડી “મુરત” ના ગાડવાની પેઠે નબરો જોડવ્યા છે અને હરિક વહેપારીઓને હકારી તેઓએ ધીવાળાના નામની જે મુત્ય પ્રતિજ્ઞા મેળવી છે, તે ઇલાકાના વજુ બરા લાગમાં નજીવીતી છે.

જામેલી પ્રતિજ્ઞાને પગિણામે કમાણીમાં વધારો થતો ગયો તેમ તેમ ન્હાની મ્હોટી સખાવતો પણ કરવામાં તેઓએ ઘટતો ફાવો આપ્યો હતો દાખલા તરીકે સવત ૧૯૫૬ ના દુષ્કાળમાં તેમના દેવકી વજુસોળા ગામને રૂ ૫૦૦૦) ના દાણા બહેચ્યા હતા અને તેમના ખેડૂત વર્ગને લગભગ તેટલી જ રકમ ગુમ દાન તરીકે બહેચી હતી ઉપરાંત અનાથાશ્રમોમાં, ગુરુકુળોમાં, લાયકરીઓમાં, શૃંગોમાં, બોર્ડિંગોમાં વગેરેમાં કોઈને કોઈ બેટ તેમના તરફથી કરવામાં આવતી.

એઓશ્રીના બાઇ કાળીદાસભાઈને ચાર પુત્રીઓના વસ્તાર હતો. તેમને દીકરાનું ફરજદ ન હોતું તેઓ જ્યારે સ ૧૯૫૭ માં ગુજરાત ત્યારે તેમની દીકરીઓએ અને જમાઇઓએ તેમની મિલકત લેવા કચ્છને કર્યાની ખબર

પડી ત્યારે એઆશ્રીએ હસીને કહેવરાવ્યું, કે મેં અને મહારા બાપુએ મં ૧૯૩૮ ની સાલથી બેઠેયેલું છે માટે મહારા એમની કોઈ પણ મીલકતમાં કોઈ પ્રકારનો હક્ક નથી મરનારને દીકરાનું ફરજદ હોય તો મીલકત દીકરા ખાતે અને દીકરીઓના ફરજદ હોય તો મીલકત દીકરીઓ ખાતે. તેમના ઉદારચિત્ત સ્વભાવનું આ જવલત દૃષ્ટાંત ધરો. એવા યોગ્ય છે.

તેઓશ્રીને ‘ગીતારહસ્ય’ અને ‘ભવિષ્યની પ્રગ્ન’ એ પુસ્તકો લખવાનો વિચાર હતો પરંતુ પરમાત્માએ પોતાની પાસે બોલાવી લીધાથી બંધ રહ્યું છે.

૪ સ ૧૯૧૮ ની સાલમાં તેમણે “યુવકમહાનુ કર્તવ્ય અને આજલગ્નનો ઇતિહાસ” નામનું લઘુ પુસ્તક બહાર પાડી તેની તેમના એક-ડામા ‘હાણી’ કરી હતી.

તેઓ શ્રાંતિહિત માટે હમેશા ચિંતન કરતા તેઓ મીલનસાર સ્વભાવના, પ્રમાણિક, ઉદાર, ધીરજવાન અને પરજનુ હતા તેમના અવસાન નથી મહેમદખાદને જ ખોટ નહીં બલકે તેમના એકડાને અને તેમના દેવકી વણસોલા ગામને બાઈ ખોટ પડી છે તેઓશ્રી ૧૪ દિવસ માદગી ભોગવી આખરે આ સ્વપ્નવત્ સંસારનો ત્યાગ કરી મ ૧૯૭૯ ના ચૈત્ર સુદ ૮ ના દિવસે ૬ વાગે પોતાના આગમ્યા દિવસે મુકરગ કરેલા વખતે સ્વસ્થાને પધાર્યા છે પ્રભુ તેમના આત્માને શાંતિ અર્પે.

તેમના હળદરવાસના કુળવાન ગજલવાળા બહેચરદાસ પુરોષોત્તમદાસના દીકરી નામે જેકાર બા સાયે લગ્ન થએલા તેમને ત્રણ દીકરા નામે હજી-લાલ, ડાહ્યાલાલ અને મોતીલાલ છે એ ત્રણે દીકરાઓને ત્યાં સારો વસ્તાર છે સ્વ વિઠ્ઠલદાસ આપણી શ્રાંતિની દરેક સંસ્થામાં સભ્ય હતા અને ખડાયતા કેળવણી મંડળ, ખડાયતા બોર્ડિંગ, ખડાયતા પરિષદ સ્થાપી સમિતિ તથા ખડાયતામિત્ર, એ દરેક સંસ્થાને ઉદાર ફિલની સારી સખા-વતોથી સંતોષી હતી અને પ્રેમથી પોષી હતી તેમના અન્તરમાં કિરેલી શ્રાંતિહિતની પ્રણમનીય ભાવના, તેઓના સદ્ગુણશીલ સુપુત્રોને હાથે ફલિત થતી રહેા એજ અતિમ ઇચ્છા.

[ખડાયતા મિત્ર જેઠ, બીજો, ૧૯૭૯]

❀ विष्णु विरह ❀

—આદ્યાંજલિ—

ગજલ —

તમે ગીતા તણુ 'જ્ઞાન' બહુ વાચી વિચાર્યું છે,
ગીતાના વિશ્વરૂપ ચોગે, કરવું તમ આજ્ઞ વાર્યું છે

તમારા આજ્ઞ તર્જણુમાં ન જોઇએ પિડ કે પાણી,
'વિ-જ્ઞ' તમ 'આજ્ઞ તર્જણુમાં, વસે વેદાન્તની વાણી

તમારુ આજ્ઞ કરવાથી, વિગઢ બાવો ઉચરવાથી,
અમારો પ્રેમ ઉભરાયે તમાગુ ગુણુ ગાવાથી

વિવિધ વેદાન્તની વાતો, અહરનિશ ચર્ચતા પોતે,
અમેદને આપતા એથી, અનુભવ સાચીએ જોયોતે

હવે એ લાભ કો દેશે, અમેને શાન્તિ કયમ રે'શે ?
'બધો સ સાર મિથ્યા છે' કહી શીખ સાચી કો દેશે ?

કહ્યું 'તુ' 'સોક ના કરશો ન આત્મા જન્મતો-મરતો '
પરતુ આપના સ્મરણી-સ્મરી ખગવરા બની રહો

દુ ખીના દુ ખ દૂર કરવા, પ્રતિજ્ઞા સત્યની કરવા,
જીવનભર આપના યત્નો હતા ગુણી સત મધરવા

કરીને આજ્ઞ વીર તાગ, ન રાગુ કળતણી સુક્તિ,
છતા પણુ ધરાને વાચુ તમેને દે પરમ સુક્તિ

વિકૃલ વીર! - તું કયાં વસે ?

સોરઠો —

આ તમને કમ તાર કે ગંગા ક્યા હુ લખુ ?
 દાખાડા તમ દાર, આપુ મળવા દેડેતો ?
 અગમ્ય આપ નિવાસ, ન્યૂળ દ્રષ્ટિ હ અમતણી,
 એક વિનતિ ખાસ દરિન અમને આપજો ?
 અમે અહરનિશ યાદ કરીએ મન વાણી વડે,
 છતાં સાબળી સાદ, ક્યમ નાવો અમ સદનમા ?
 જાના કદીક પ્રવાસ કશય વારતા કાવતા,
 થયા ગયે મહુ માસ હળુય સદેશો નહિ ?
 ગોધ્યો શુ કો સત ? કે એકાન્ત ગમ્ય બહુ ?
 અમ જેવાનો પથ, તમે તદન તોડી દોરા ?
 ગીતળ સ્વરૂપે આપ નુ મતાયા નશિ વિષ,
 જ્યાં પ્રસરે તમ પાદ, વન્ય હજો એ ધામને
 નાન ગતની બુચ મુસ્કલી નફાન્તનો,
 મુદ્દિ બળથી બુચ, મતાવતા મહુ બહાલથી
 અનન્ત એ ઉપકાન, બલાય ના આ લવ વિષ,
 પળ પળ હળુ બાલકાર, મિઠૂલકેન થાય છે

શું કરવા વિકૃલ ગયો ?

શાઈલ વિદીહિત —

વેકુટે વમલુ વૌરા' જ્યમ તને, બહાલુજ લાગ્યું બહુ ?
શું રૂઝ ધરબાગ પુત્ર સુખને, જાણ્યા વિનાશી સહુ ?
એવા ચાકરો આપની અમથાળી, શું તઈ ઓછી થઈ ?
શાથી વિકૃલ માથને તજ દઈ બેઠા રીસાઈ જઈ ?

આપે વાણીવડે કદી અવરને, ના હુ ખ દીડું જરી,
મીઠા ને હિતકાર ગાય વચને, પ્રીતિ હતી આપની,
રેંછી કેંછી હતી સમાન તુજમા, આસ્થા અતિશે હતી
એવા વિકૃલનીરને ફરી હવે દેખુ નહિ ગુ કદી ?

શ્રીમ તાર્છી તણા મદે ચઢી જઈ ના ગોખ બહો કયો,
ખીજતુ ધનધામ લે વર ભરૂં ' સહુપ એ ના કયો
રાખી ન્યાય નીતિ સદા દિલ્લવિષે, દેખી હુ ખો ના કર્યો,
એવા વિકૃલનીરને વિલુ ' તમે ત્રાતા છતાયે હર્યો ?

સેવા શાંતિ તણી કરી પણ તમે, ના વ્યથ કોદિ થયા,
મુસ્કેલી બહુ મોટો વેઠો મનથી, ના ઉઝ કોદિ થયા,
પોતાનુ ધગ સાચવી પગતાણુ ટેકી થઈ સાચયું,
એવા વિકૃલનીરને નવ હરો, કેનાર કો ના મલુ ?

દખાને હુ ખ દિન હીન જનના પૈસો પૂરા વાપયો
હુષ્ટોની સહતાઈ દૂર કરવા, ના દડ નેતા કયો,
કાંધી કક મખાવતો મનુષ્યમા, ફેલાવવા જ્ઞાનને,
ત્રિગોળી કગના વિકૃલતણો ગું પામશે માનને ?

વિઠ્ઠલ કીર્તિ

મનહર —

જન્માવસ્થા

મહેમદાવદતણા, નિવાસી વિઠ્ઠલદાસ,
 ઉજ્જવલ કીર્તિ તમારી, જાણુ યોડી તે કહું—
 પ ૧ ૯ ૧
 શર, ભૂમિ સર્પ શશી, એ મવતે જન્મ ધની,
 ખડાયતા વૈશ્યતણુ કુળ તે દીપાવિયુ,
 પિતાતણા ઉડેળની, સ્થિતિ માધારણુ હતી,
 ગુજરાતી ભાષા વિધે, ખપ જોય જાણીશુ,
 ગામડામા ફરી ફરી નવી જોળખાણો કરી,
 થોડુ થોડુ ધન જી કુટુંબ નિભાવીયુ

કિશોરાવસ્થા

જા ને કપટ કરી, રળવા તે ધાર્યું હોત,
 તો તો યોડા વખતમા, લખપતિ થાત તુ
 ખુશખત કરી હોત, ગળન રજવાડાઓની,
 તો તો હોત દિવાન કે રાવમાથ થાત તુ,
 નોકર ચાકર તોય, ન્વાત્રથી તુ હતો પુરો,
 સુગા પ્રાણીઓની મવા, કરી પગપાલ તુ
 ગઢ લાહુકારતણી પોલપોલ પખ્યા પછી
 ફર કેમ કરવી ને હતો જાણુકાર તુ

યુવાવસ્થા

જન્મભૂમિ વજ્રસાલ, તેને ધન્ય હજો બહુ,
 તુજસમા રત્ન જેણે પોખ્યા નિજ ધાનથી,

વજુસોલ તણ પછી, મહેમદાવાટે રહી,
 થીઈ તણા વેપારમા જામ્યો તુ દુકાનથી,
 શુદ્ધ ગાડવાનુ ધીઠ, પરી ચમચેથી ભેંધ,
 દિવાળ જે નવો પાડયો, તમે હામ દામથી,
 પ્રતિપર્ધી તારા બહુ, ધન ધામથી ભરેલા,
 વશ કયા તમે તેને, સાચાઈ ને માનથી
 “વીજી” નો વિજીમ ડકો, વાચ્યો વડોદરે પછી
 માણ્યાનુ કીધ લેવા પડાપડી થાય છે,
 મુજગત તેમ અન્ય દેશના વેપારીતણી
 દુકાનમા ગાડવાનુ વી રીમજીનુ ગય છે,
 ગામડામા ઘેરેઘેર સાચા વેપારી તરીકે
 આજીવનલ વીજી તણુ, નામ સભળાય છે,
 માણ અને ભાવ વિષે તકાવત હોય નહિ,
 ખોલ તોન સાચો એ તો, વીજી તો કેધાય છે

કોઈકાકામા

એ નીતે સસાર વિષે પૈસે રૂકે સુખી થઈ
 નબદ દોડારી પછી ગાતિતણા હિતમા,
 માણસજા બધ કયા, જુદ લગ ચાય નહિ
 એવી જોગવાઈ કરી કન્યાતણી રીતજા,
 પુત્રોની આજીવ લઈ, મેડીઆથી રખડા કરી,
 પ્રેત અન તળવિયા, લીધો યજ્ઞ જીતજા,
 મૂવકમ ડળો સ્થાપી, કેળવણી વધારીને
 મુવકોને અપનાવ્યા ઉમગ ને પ્રીતજા
 એકડાના ગામેગામ રહી ફની સમગળબુ,
 કુધારાને કાઢી, થાય મુધારાથી લાભ જે,
 પરણુવુ કોણે? ક્યારે? પરણુવુ કોની સાથે?
 તેની અરચાઓ ખૂમ કરી બીડી બાથને

પાતાના આગ્રિ થકી સહવાસીને ખતાવ્યું
 બ્રહ્મચર્ય પાળે મળે, મોટા મોટા લાભ તે,
 એવા એવા માતિ તણા, હિતવાળા કામ કુટે
 માતિજનો જહે ધન્ય તારા માત તાતને,

વૃદ્ધાવસ્થા

જાનતણે તર-યો પુ, જાનપણથીજ હતો,
 મમયને શોધી સાધી, જ્ઞાનમળ માણતો,
 આતુર રહેતો વણો મળજનેતે શોધવામા,
 યોગ્ય માધુ પુરુષને, યોગ્ય જ્ઞાન આપતો,
 વદાન્તનો વિપયજ, વિશેષ વહાલો હતો
 વિદેહી થવાય કેમ / એજ તુ વિચારતો,
 નિત્યાનંદ, જ્ઞાનાનંદ, જનકીદામજી તણો,
 શરી શરી લાભ લેઇ, મુક્ત થવા ધારતો

મર્ણાવસ્થા

મરવાનું વોરા તને, યોગખળે સુઝ્યું હતું
 પ્રી પળ કહી હતી જવા પ્રભુ ધામમા,
 એ દિવસ આવ્યો ત્યાગે, સ્તેહીએને મોલાવીને,
 કહ્યું ગત આપો હવે, જવા પ્રભુ ધામમા
 જોક કાઇ કરે નહિ ન ત્વે વાઠું જાતું નાસું
 જન્મ ને મરણ એ છે, મિથ્યા આ સસારમા,
 એવું કહી છેવટના પ્રણામ બધાને કરી,
 માંચ્ય યોગ રૂતા રૂતા નમી ગયો ન્યામમા

॥ एकाध्यायी श्रीमद्भगवद्गीता

ॐ

विश्वरूप दर्शन योग
श्रीभद्रगवद्गीतानो एकादशोऽध्यायः

। अर्जुन उवाच ।

मदनुग्रहाय परमं गुह्यमध्यात्मसंज्ञितम् ।
यस्त्वयोक्तं वचस्तेन मोहोऽयं विगतो मम ॥१॥
भवाप्ययौ हि भूतानां श्रुतौ विस्तरशो मया ।
त्वत्तः कमलपत्राक्ष माहात्म्यमपि चाव्ययम् ॥ २ ॥
एवमेतद्यथात्थ त्वमात्मानं परमेश्वर ।
द्रष्टुमिच्छामि ते रूपमेश्वरं पुरुषोत्तम ॥ ३ ॥
मन्यसे यदि तच्छक्यं मया द्रष्टुमिति प्रभो ।
योगेश्वर ततो मे त्वं दर्शयात्मानमव्ययम् ॥ ४ ॥

। श्री भगवानुवाच ।

पश्य मे पार्थ रूपाणि शतशोऽथ सहस्रशः ।
नानाविधानि दिव्यानि नानावर्णाकृतीनि च ॥५॥
पश्यादित्यान्वमृष्टुद्रानश्विनौ मरुतस्तथा ।
बहून्यष्टपूर्वाणि पश्याश्चर्याणि भारत ॥ ६ ॥
इहैकस्थं जगत्स्रं पश्याद्य सचराचरम् ।
मम देहे गुडाकेश यच्चान्यद्रष्टुमिच्छसि ॥ ७ ॥
न तु मां शक्यसे द्रष्टुमनेनैव स्वचक्षुषा ।
दिव्यं ददामि ते चक्षुः पश्य मे योगमेश्वरम् ॥८॥

ૐ

વિશ્વરૂપ દર્શન યોગ

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાનો એકાદશોઽધ્યાયઃ

—ગઝલની રૂબ—

અનુન —

કૃપા મારા ઉપ કરવા દૃષ્ટા અવ્યાત્મ સસક જે
તમે વચનો કહ્યા તેણે, મટાડ્યો મોહ આ મારા ૧
ભૂતોના જન્મ ને મૃત્યુ સહ્યા મે મહુજ વિસ્તારે
વળી હે પદ્મપત્રાક્ષ ! મહિમા આપતો અવ્યય ૨
પ્રભુ ! આપે કયું વર્ણન તમારા ઉપનુ જેવું,
ખર અર્થ જ્ય ઉત્તમ નિખળતા એ ચહુ નરવર ! ૩
નિહાળી હ નકીન એવું પ્રભુ ! જે આપને લાગે
ચહુ જેવા તમારો તે સ્વરૂપ અવિનાશી યોગેશ્વર ! ૪

શ્રી દૃષ્ટુ —

પ્રશ્નાસુત ! જેની લ મારા અલાકિક તર્ણ આકૃતિના
સ્વરૂપો જીવની જાતે હજારો મકડો જે છે ૫
વસુઓ સૂર્ય ને રુદ્રો પવન ને અશ્વિની સુત જો
પહલા ના નિલાળેલા અતિ આશ્ચર્ય ન ભારત ! ૬
ચરાચર મર્વ ઈષ્ટિ ન, બીજી જે ઇન્દ્રુ તુ જાવા,
મહુ એ એકહુ આજે મળેતુ મુજ નેહ જે ૭
નહિ દેખી નકે મુજને, તમારા મર્મ ચક્ષુ આ,
અલૌકિક ચક્ષુ હ આપુ, તુ જે મુજ યોગ એશ્વર્ય ૮

॥ सैजय उवाच ॥

एवमुक्त्वा ततो राजन् महायोगेश्वरो हरिः ।

दर्शयामास पार्थाय परमं रूपमम्बरम् ॥ ९ ॥

अनेकवक्त्रनयनमनेकाद्भुतदर्शनम् ।

अनेकदिव्याभरणं दिव्यानेकोद्यतायुधम् ॥ १० ॥

दिव्यमाल्यांबरधरं दिव्यगंधानुलेपनम् ।

सर्वाश्चर्यमयं देवमनंतं विश्वतोमुखम् ॥ ११ ॥

दिवि सूर्यसहस्रस्य भवेद्युगपदुत्थिता ।

यदि भाः सदृशी सा स्याद्भासस्तस्य महात्मनः ॥ १२ ॥

नर्त्रैकस्थं जगत्कृत्स्नं प्रविभक्तमनेकधा ।

अपश्यद्देवदेवस्य शरीरे पांडवस्तदा ॥ १३ ॥

ततः स विस्मयाविष्टो हृष्टरोमा वर्नजयः ।

प्रणम्य शिरसा देवं कृतांजलिं रभाषत ॥ १४ ॥

॥ अर्जुन उवाच ॥

पश्यामि देवांस्तव देव देहे मर्वास्तथा भूतविशेषसंघान् ।

ब्रह्माणमीशं कमलासनस्थमृषींश्च सर्वानुरगांश्च दिव्यान् ॥

अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रं पश्यामि त्वां सर्वतोऽनंतरूपम् ।

नांतं न मयं न पुनस्तवादिति पश्यामि विश्वेश्वर

विश्वरूपम् ॥ १६ ॥

સંજ્ઞા — .

- કહી એલુ પછી ગજલ ' મહા યોગેન્દ્ર શ્રી કૃષ્ણે,
કરાયુ પાથનિ દગત, પરમ એ વિશ્વરૂપકેરે ૯
- વણા મુખ બહુ નયનવાળું, અતિ અદ્ભુત એ દૃશ્ય,
ધયા સભિજત દિવ્યાસ્ત્રો ત્રણેણા દિવ્ય ખેરેલુ ૧૦
- સન ત માળા ખેરેતુ, યજ્ઞેતુ દિવ્ય સુવાસે,
અનન્ત આશ્ચર્યમય દેવ તણુ એ વિશ્વરૂપ મુખ ૧૧
- હો એકી વખત આભે, હજાર મય તેજોદર્શક,
હોસે તે તમ પણુ ભાગ્ય, મહાત્માની પ્રભા જેતુ, ૧૨
- વિવિધ વિભાગવાળું ત સમગ્ર વિશ્વ એકરૂથ,
મળેલુ પાણુકે જેતુ તહા દેવેશના દેહે ૧૩
- પછી વિમલ થયલા ને પ્રકુલિત રામરાણો એ
ધનગ્રય વને નમીત કહ્યે છે હાય જોડીતે ૧૪

(ભગવાનના ટમ)

અર્ચન —

- હ દેવ ' મવ દેવને તમુ તમારા દેહમા,
જુદા જુદા મા પ્રાણીના ટોળા વસ્યા એ નેહ ' હુ
મેળે અહ્વાળ વચ્યા છે કમલનુ આસન કરી
અધિઓ સકળ ને દિન સપો એ મધાને જોઉ હુ ૧૫
- બહુ બાહુ હૃદય ને અતિનય નેત્ર તેમજ મુખ છે
અનન્ત શ્રુતિ મા દિશામા આપતે હ પેખતો,
ના દેખુ આદિ મધ્ય કંઠએ અત એ શ્રુતિ તણો
દે વિશ્વના દૃશ્ય ' અને દે વિશ્વરૂપ ' પ્રભુ ' આપતો ૧૬

किरीटिनं गदिनं चक्रिणं च तेजोराशिं सर्वतो दीप्तिमंतम् ।
पश्यामि त्वां दुर्निरीक्ष्यं समंताद् दीप्तानलार्कद्युतिमग्रेयम् ॥१७॥

त्वमक्षरं परमं वेदितव्यं त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ।
त्वमव्ययः शाश्वतधर्मगोप्ता सनातनस्त्वं पुरुषो मतो मे ॥१८॥

अनादिमध्यांतमनंतवीर्यमनंतबाहुं शशिसूर्यनेत्रम् ।
पश्यामि त्वां दीप्तहुताशवक्त्रं म्वतेजसा विश्वमिदं तपंतम् ॥१९॥

द्यावापृथिव्योरिदमतरं हि व्याप्त त्वयंकेन दिशश्च सर्वाः ।
दृष्ट्वाऽद्भुत रूपमुग्रं तवेदं लोकत्रयं प्रव्यथितं महात्मन ॥२०॥

अमी हि त्वां सुरसंघा विशंति केचिद्रीताः प्रांजलयो गृणंति ।
स्वस्तीत्युक्त्वा महर्षिसिद्धसंघाः स्तुवंति त्वां स्तुतिभिः
पुष्कलाभिः ॥२१॥

रुद्रादित्या वसवो ये च साध्या विश्वेऽश्विनौ मरुतश्चोष्मपाश्च ।
गंधर्वयक्षामुगसिद्धमंघा वीक्षते त्वां विस्मिताश्चैव सर्वे ॥२२॥

रूपं महत्ते बहुवक्त्रनेत्रं महाबाहो बहुबाहूरुपादम् ।
बहुदं बहुदंष्ट्राकरालं दृष्ट्वा लोकाः प्रव्यथितास्तथाऽहम् ॥२३॥

મુકૂટધારી ને મુદ્દર્શન ચક્ર ને શોભે ગદા,
બહુ તેજના બહાર છે વળી દીપતા સર્વે સ્થળે
અતિ તેજથી દેખાવ નહિ પ્રભુ । તો'ય દેખુ આપની,
પ્રજ્વલિત અગ્નિ સૂર્ય જેની કાન્તિ અપગ પાર જે ૧૭

હો આપ અક્ષર ને પગ્મ જે જાણવાને શોધ્ય તે,
છેવટ તાપુ આ વિશ્વનું ગહેઠાણું સુદર આપ છે
અવ્યય તમે શાશ્વત તમે છે ધર્મના પાળક તમે,
પુરાણ પુરુષ છે તમે હું એજ નિશ્ચય માનતો ૧૮

આદિ નહિ, નહિ અત તમે પારવિણ બળવાન છે,
કર છે હજારો આપને ગણિ મર્ચ નેત્રો આપના,
સળગતા અગ્નિ સમુ મુખ આપનું હું દેખતો,
આ વિશ્વને તપની ગ્લા નિજ તેજ કેગ તાપથી ૧૯

આકાશ ને આ પૃથ્વિનું પોલાણું ને ચાર દિશા
કવળ પ્રભુ । તુજ એકથી વ્યાપી ગ્લે જે એ બધું,
હિય ને આશ્ચર્યકારક રૂપ એવું જાણને,
ત્રિભુવન તણા લોકો મહાત્મન । પામતા અતિશય વ્યથા ૨૦

આ દેવતાના નવ મર્ચ આપ વિષે પસતા
નાઈ બીક પામેલા બહુ વિનતિ કર કર્મોડીને
'ક'યાણું એવું બોલીને મહુ સિદ્ધદેહો મહર્ષિઓ
બહુ સ્તોત્રથી કરતા ગુતિ એ મહુ પ્રભુજી । આપની ૨૧

આદિત્ય નેમજ રૂદ્ર ન વસૂઓ સકળ ને સાધ્ય ગણુ,
અશ્વિની મૃત ને વિશ્વદેવો પવન ને વળી પિતૃઓ
મધર્ચ વક્ષો ને અમુગે સિદ્ધના ટોળા મળી,
આશ્ચર્ય પામી આપને સહુ એક નજરે દેખતા ૨૨

બહુ મુખવાળું નેત્રવાળું હાથ ને પગવાળું એ,
સાથળ અતિશય પેટવાળું શ્રોત્ર દાઢ બધું જ એ,
વિશાળ વિશ્વ સ્વરૂપ એવું આપનું દેખ્યા પછી,
મહુ બીક હું પામ્યો અને લોકો વ્યથા પામ્યા બહુ ૨૩

नभःस्पृशं दीप्तमनेकवर्णं व्यात्तान दीप्तविशालनेत्रम् ।
 दृष्ट्वा हि त्वां प्रव्यथितांतरात्माधृतिं न विंदामि शम्भे च
 विष्णो ॥२४॥

दंष्ट्राकरालानि च ते मुखानि दृष्ट्वैव कालानलसंनिभानि ।
 दिशो न जाने न लभे च शर्म प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥२५॥

अमी च त्वां धृतराष्ट्रस्य पुत्राः सर्वे महैवावनिपालसंघैः ।
 भीष्मो द्रोणः सूतपुत्रस्तथासौ महात्मदीर्यैरपि योधमुख्यैः ॥२६॥

वक्त्राणि ते त्वरमाणा विशन्ति दंष्ट्राकरालानि भयानकानि ।
 केचिद्विलग्रा दशनांतरेषु संदृश्यन्ते चर्णितैरुत्तमांगैः ॥२७॥

यथा नदीनां बहवोऽम्बुवेगाः समुद्रमेवाभिमुखं द्रवन्ति ।
 तथा तवामी नरलोकवीरा विशन्ति वक्त्राण्यभिविज्वलन्ति ॥२८॥

यथा प्रदीपे ज्वलनं पतंगा विशन्ति नाशाय समुद्रवेगाः ।
 तथैव नाशाय विशन्ति लोकास्तवापि वक्त्राणि समुद्रवेगाः ॥२९॥

लेलिहसे ग्रसमानः समगाल्लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः ।
 तेजोभिरापूर्य जगन्समग्रं भासस्तवोग्राः प्रतपेति विष्णो ॥३०॥

આલ રૂપશા ને પ્રકાશીત વણ છે જેના અગ્નિ
તેજસ્વી મોટા નેત્રવાળી ને ઉવાડા મુખની-
તુજ આકૃતિ એની નિહાળી અતરાતમા છે દુખી
રેતી નથી મારી 'પીન્જ' ને ગાન્તિ પણ રેતી નથી ૨૪

પિઝરાળ દાઢ વડે બહુ વિકાળ દેખાતા અને
પ્રલયાગ્નિના અગ્નિ મમા બહુ મુખ દેખી એ તણા
હું જ્ઞાન દિશાતુ બુધો ને સુખ પણ માગ મધુ,
વિશ્વેશ ' હે દેવેન ! પાલક વિશ્વના ! થાઓ પ્રસન્ન ૨૫

વળી પુત્ર આ વૃત્તનાંદ્રના મહુ ભૂખતા ટોળા અને,
'મળવાન' દાદા ભીષ્મ દ્રોણાચાર્યની માથે વળી
કહેવાય છે જે પુત્ર મતનો ન પ્રતાપી ઝળૂંતે,
આપણા પલ ભળેના મુખ્ય મોઢાએ મધા ૨

વિકંગાળ દાઢ થકી ભયકર ભાનતા તુજ મુખ વિષે
સૌ દોષ મૂકી પેમતા થાતા અતિ કિતાવળા
કક તો ઝોળી ગલા છે માનની વચ્ચે અને
ઉત્તમ ગરીંગે તેમના ' ચૂરું થાતા નેક ' ૨૭

જેમ મરિતા જળ તણો જગ્યો અહોનિશ વેગથી,
દ્રવતો ગહે અભિમુખ થઇને કિચળતા નાગર ભણી
નરભોકના આ ગરીંગ તરીજ રીતે આપના,
ચોદિશથી પ્રજ્જવલિત મુખમા આસીને એ પેસતા ૨૮

પતંગીઆ પૂર વગથી કેવળ મગ્નને પામવા,
આવી પડ છે જે નીતે ભડભડ મળગતા અગ્નિમા,
તેવીજ રીતે મગ્નને શગે થવા આ લોક પણ,
આવી પડે બહુ વેગથી પ્રભુ ' આપના મુખડા વિષે ૨૯

ચારે દિશાએથી પ્રકાશીત મુખ વડે સૌ લોડને
ચાહા ડરી જઈ ચાટતા પંખી જલ વડે એ મુખને
આપની અતિ કિંમ્મ કાન્તિના પ્રકાશીત તેજસ્વી,
બ્યાપી રહીને વિશ્વમા તપવી ગલા તેને પ્રભુ ' ૩૦

आख्याहि मे को भवानुग्ररूपो नमोस्तुते देववर प्रसीद ।
विज्ञातुमिच्छामि भवंतमाद्यं नहि प्रजानामि तव प्रवृत्तिम् ॥३१॥

॥ श्री भगवान् उवाच ॥

कालोऽस्मि लोकक्षयकृत्प्रवृद्धो लोकान्समाहर्तुमिह प्रवृत्तः ।
ऋतेऽपि त्वां न भविष्यन्ति सर्वे येऽवस्थिताः प्रत्यनीकेषु योधाः ॥३२॥

तस्माच्चमुत्तिष्ठ यशो लभस्व जित्वाशत्रून्धुंक्ष्व राज्यं समृद्धम् ।
मयैवैते निहताः पूर्वमेव निमित्तमात्रं भव सव्यसाचिन् ॥३३॥

द्रोणं च भीष्मं च जयद्रथं च कर्णं तथान्यानपि योधविरान् ।
मया हतांस्त्वं जहि मा व्यथिष्ठा युद्धस्यैव जेताऽस्मि रणे सपत्नान् ॥३४॥

॥ संजय उवाच ॥

एतद् त्वा वचनं केशवस्य कृताञ्जलिर्वेपमानः किरीटी ।
नमस्कृत्वा भूय एवाह कृष्णं सगद्गद भीतभीतः प्रणम्य ॥३५॥

। अर्जुन उवाच ।

स्थाने हृषिकेश तव प्रकीर्त्या जगत्प्रहृष्यत्य नुरज्यते च ।
रक्षांसि भीतानि दिशोद्रवन्ति सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसंधाः ॥३६॥

कस्माच्च ते न नमेरन्महात्मन् गरीयसे ब्रह्मणोऽप्यादिकर्त्रे ।
अनन्त देवेश जगन्निवास त्वमक्षरं सदसत्तत्परं यत् ॥३७॥

આ વિગ્રહ ધનનાર આપ મને કહો કે કોણ છો ?
હે દેવવર ! થાઓ ખુશી વદન અમાગ હો તને,
આપ આદિ પુરુષને હું ગણવાને ઇચ્છતો
આ આપની પ્રવૃત્તિને હું ગણતો જો પણ નથી

૩૧

શ્રી કૃષ્ણ —

હું કાલ છું જન નાશકારક પામીયો મહિ બહુ
મહારવા મો લોકને અહિયા થયો પ્રવૃત્ત હું
તાંગ વિના પણ ભરિયામાં આ કોઈ જેવાના નહિ
જે જે ઉભા છે ગર્વીરો આ સૈન્યમાં તેઓ બધા

૩૨

માટે હવે તેઓ થા તુ લાભ લે પ્રીતિ તણા,
ને ગુરુઓ સહારી ભોગન ગજ્યની સપત મંથી
આ બધાને પ્રથમથી મહારી મરૂતા છેજ મે,
હે સવ્યમાયી ! શકત તારે નિમિત્ત માત્ર થવાનું છે

૩૩

આ પિતામહ બીમ ન ગુરુ દ્રોણ ને જયદ્રથ વળી,
આ કર્ણુ તેમ જ અન્ય પણ શરવીર યોદ્ધા જે અહિ
એ બધાને મ હબ્યા છે માગ તેઓને હવે,
ગ્ણુમાં જીતીશ તુ શત્રુને કર વુ ના ખેદન થા

૩૪

ન જય —

કેળવ તણા ઉત્સાહનરક મયન એના સાભળી
એ હાથ જોડી નમે થરથર પુજો કિરીટી તહી,
મહુ ખીક પામેયો અને રુધાઇ નતા ન્વર થકી,
અનિ પ્રેમથી વદન કરી કહે છે જગી થી જનને

૩૫

અર્જુન —

હે ઈન્દ્રિયોના ઈશ ! તારી કીર્તિના કીર્તન વડ,
અનુરાગ પામે છે અને આનંદ પામે છે જગત,
મહુ ખીક પામી ગણમે નાસી જતા યોદ્ધિસમાં,
વદન કરે મા મિત્રોળા આપને એ યોગ્ય છે

૩૬

હે મહાત્મા ! કમ વદન આપન એ ના કરે,
પ્રહ્લા થકી પણ એક હો વળી આદિ કારણ હો તમે,
મત ને અસતથી ઈશ જે છ એજ અહાર આપ હો
અનન્ત ! હે નેશ ! જય જય જાતના નિવાસ જય !

૩૭

त्वमादिदेवः पुरुषः पुराणस्त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ।
वेत्ताऽसि वेद्यं च परं च याम त्वया तत् विश्वमनंतरूप ॥३८॥

वायुर्यमोऽग्निर्वरुणः शशांकः प्रजापतिस्त्वं प्रपितामहश्च ।
नमो नमस्तेऽस्तु सहस्रकृत्व पुनश्च भूयोऽपि नमो नमस्ते ॥३९॥

नमः पुरस्तादथ पृष्ठतः नमोऽस्तु ते सर्वत एव सर्व ।
अनंतवीर्यामितविक्रमस्त्वं सर्वं समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः ॥४०॥

सखेति मत्वा प्रसभ यदुक्तं हे कृष्ण हे यादव ह सखेति ।
अजानता महिमानं तवेदं मया प्रमादात्प्रणयेन वापि ॥४१॥

यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसि विहारशय्यासन भोजनेषु ।
एकोऽथवाप्यच्युत तत्समक्षं तत्क्षामये त्वामहमप्रमेयम् ॥४२॥

पितासि लोकस्य चराचरस्य त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् ।
न त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकं कुतोऽन्यो
लोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभाव ॥ ४३ ॥

तस्मात्प्रणम्य प्रणिनाय कार्यं प्रसादये त्वामहमीशमीडयम् ।
पितेव पुत्रस्य सखेव सख्यु प्रिय प्रियायार्हसि देव
सोढुम् ॥ ४४ ॥

આપ અર્થે હવે જો ને છે પુરાણ પુરુષ હું,
આપ આ સૌ વિશ્વના અધાર રૂપે વ્યાપ્ત છો,
આપ જાતા છો અને વળી રૂપરૂપે પણ આપ છો,
પ્રભુ ! શ્રેષ્ઠ ધામ તમેજ છો આ વિશ્વ વ્યાપ્ત આપથી ૩૮

છો આપ વાણ ને વરણે યજ્ઞ અર્ચિ ચક્ર તમેજ છો,
આપ સ્વામી છો પ્રજાના આપના દાદા તમે,
હે નાય ' તમને પદનો મારા દળરેવાળો હો,
ફરી ફરી એથી વધારે આપને વદન હજો ૩૯

આપને આગળ અને પાછળ હજો વદન વિભુ !
હે સર્વ મર્તિ ! સર્વ જાગૃત્તે નમુ છું આપને,
બહાર છે અર્ચિ વર્ષિના ને છે અર્ચિત પરાક્રમી,
વ્યાપક બધામા છોજ તેથી નમ આપતું સર્વ છે ૪૦

મિત્ર જાણીને અચ્ચાનક ' મિત્ર હે ' યાદવ અથે !
હે કૃષ્ણ ! ' એવા મુજ થકી જે જે વદાયા વેણે તે,
મહિમા પ્રભુ ! આ આપનો તેને પૂરા જાણ્યા વિના,
મુજથી પ્રમાદ થયો હશે અથવા હશે સ્નેહે કર્યું ૪૧

વિહારમા કે બોજને શર્યાવિષે કે આસને,
અચ્યુત પ્રભુ ? એકાન્તમા અથવા બીજા જન સન્મુખે,
ઉપહાસમા અપમાન મુજથી આપતું જે કઈ થયું,
હે અમરપી નાય ! કરજો મારું એ મારા ગુન્હા ૪૨

આ અશક્તિ જગતના પાવક પિતાથી આપ છો,
આપ છો અતિ પૂજ્ય ને ગુરુના ગુરુ પણ આપ છો
આપ અસીમ પ્રભારી છો નથી આપ સમ ત્રિલોકમા,
તો આપથી અફેડા મલે કયાથી કહો 'બ્રહ્માડમા ? ૪૩

એટલા માટે પ્રભુજી ! આપ સ્તુત્ય સમર્પીને,
સાક્ષીઓ વંદન કરું છું આપને કરવા પ્રસન્ન;
પ્રિય જન પ્રિયાના, તાત સુતના, મિત્રજન-મિત્રો તણુ,
અપરાધ સામે જે રીતે તે રીતે હું છું આપને ૪૪

अदृष्टपूर्वं द्विषिनोऽस्मि दृष्ट्वा भयेन च प्रव्यञ्चितं मनो मे ।
तदेव मे दर्शय देव रूपं प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥८५॥

किरीटिनं गदिनं चक्रहस्तमिच्छामि त्वां दृष्टुमहं तथैव ।
तेनैव रूपेण चतुर्भुजेन समस्त्रबाहो भव विश्वमूर्ते ॥८६॥

श्री भगवान् उवाच ।

मया प्रसन्नेन तवार्जुनेन रूपं परं दर्शितमात्मयोगात् ।
तेजोमयं विश्वमनंतमार्द्यं यन्मेत्वदन्येन दृष्टपूर्वम् ॥८७॥

न वेदयज्ञाध्ययनेन दानेन च क्रियाभिर्न तपोभिरग्नैः ।
एवंरूपः शक्य अहं नृलोके द्रष्टुं त्वदन्येन कुरूपवीर ॥८८॥

मा ते व्यथा मा च विमूढम'वो दृष्ट्वा रूपं घोरमीदृक्कृमदेम ।
व्यपेतभीः प्रीतमनाः पुनस्त्वं तदेव मे रूपमिदं प्रपश्य ॥८९॥

संजय उवाच ।

उत्थर्जुनं वामुदेवस्तथोक्त्वा स्वकं रूपं दर्शयामास भूयः ।
आश्वासयामास च भीतमेन भूत्वा पुनः सौम्यवपुर्महात्मा ॥९०॥

કદિ નહિ દટિલુ રૂપ એવુ દેખા હું પુણી ક્યે
કિન્તુ થવુ વ્યાકુળ વિશેષે મારુ મન તુજ ભય વડે,
દેખાડજો મુજને હવે પ્રભુ ' આપના તે રૂપને,
દેવેશ ' જગન્નિવાસ ' થા—વેા પ્રમત મુજ પર હવે ૪૫

મુકુટવાળા ચક્રવાળા ને ગદા છે હાથમા,
એવા સ્વરૂપવાળાજ તમને હું નિરખવા ઇચ્છો,
એટલા મારે ચતુર્ભુજ ૩૫ થાવો આપતુ,
હે હજારો હાથવાળા ' વિશ્વ મૂર્તિ ' હે વિભુ ! ૪૬

શ્રી કૃષ્ણ —

આ શ્રેષ્ઠ વિશ્વ સ્વરૂપ અનુર્ન ' મે પ્રસન્ન થઇને તને,
મુજ આત્મ યોગવડે બતાવ્યુ તેજવાળુ અનન્ત તે,
આદિ કારણુ એજ છે એ રૂપને હજુ કોઈએ
તારા વિના 'હેલા કદિ દુર્ન નથી તેના કર્યા ૪૭

નહિ વેદની વાણી વડે કે યજ્ઞના અધ્યન વડે,
નહિ દાનથી કે કા ક્રિયાથી ઉગ્ર તપથી પણ નહિ
મુજ વિશ્વરૂપ અવલોકવુ એ શક્ય ના નર લોકમા
તારા વિના કુરુ શ્રેષ્ઠ અનુર્ન ' અન્યને દુર્નભ અતિ ૪૮

આવા અતિશય ધોર મારા સ્વરૂપને દેખ્યા પછી,
ના બપથા પામીશ અનુર્ન ' મોહ પણ પામીશ ના,
ભય મકળ ત્યાગી દઇને પ્રીતિવાળા મન વડે,
એજ મારા સ્વરૂપને અવલોક જે હજુ એ ફરી ૪૯

સંજય —

વાસુદેવે એ રીતે અનુર્નને કહીને પછી
ફરીથી બતાવ્યુ પૂર્વનું જે રૂપ પેનાવુ હતુ,
શાન્ત રૂપ લીધા પછીથી એ મહત્તમાએ ફરી,
શાન્ત અનુર્નને કયો જે બીક પામેલો હતો ૫૦

२४

अर्जुन उवाच ।

द्रष्टेदं मानुषं रूपं तव सौम्यं जनार्दन ।
इदानीमस्मि संदृष्टः सत्केताः प्रकृतिं गतः ॥५१॥

श्री भगवान् उवाच ।

सुदुर्दर्शमिदं रूपं द्रष्टवानसि यन्मम ।
देवा अप्यस्य रूपस्य नित्यं दर्शनकांसिणः ॥५२॥

नाहं वेदैर्न तपसा न दानेन न वेज्यया ।
शक्य एवविधो द्रष्टुं द्रष्टवानसि मां यथा ॥५३॥

भक्त्या त्वनन्यया शक्य अहमेवविधोऽर्जुन ।
ज्ञातुं द्रष्टुं च तत्त्वेन प्रवेष्टुं च परंतप ॥५४॥

मत्कर्षकृन्मत्परमो मद्भक्तः संगवर्जितः ।
निर्वैरः सर्वभूतेषु यः स मामेति पांडव ॥५५॥

